

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 8 (1990)

Henry Roseveare, Markets and Merchants of Late Seventeenth Century. The Marescoe- David Letters 1668-1680

Ειρήνη Ρενιέρη

doi: [10.12681/deltiokms.243](https://doi.org/10.12681/deltiokms.243)

Copyright © 2015, Ειρήνη Ρενιέρη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ρενιέρη Ε. (1990). Henry Roseveare, Markets and Merchants of Late Seventeenth Century. The Marescoe- David Letters 1668-1680. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 8, 263-265. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.243>

πα συμπληρώνονται σε μεγάλο ποσοστό με 161 εικόνες και δύο χάρτες. Συνολικά θεωρούμενο το έργο διακρίνεται από τις ἀρετές τῆς σειρᾶς στὴν ὁποία ἐντάσσεται, τὴν ἀκριβολογία καὶ τὴν ἐμβρίθεια, ποὺ διακρίνουν τὸ γερμανικὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα. Πρόκειται γιὰ μνημειῶδες ἔργο ἀναφορᾶς γιὰ τὶς Μικρασιατικὲς ἐπαρχίες τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Πισιδίας καὶ ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ κάθε μελετητὴ τῆς ἱστορίας, τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας τῶν περιοχῶν αὐτῶν.

N.A. ΓΚΙΟΛΕΣ

Henry Roseveare, *Markets and Merchants of the Late Seventeenth Century. The Marescoe - David Letters 1668-1680*, Oxford: Oxford University Press, 1987, σσ. 668.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἐρευνητὴ τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας παρουσιάζει τὸ παραπάνω βιβλίο, τὸ ὁποῖο περιέχει 480 ἐπιστολὲς μαζὶ με μιὰ εἰσαγωγή τοῦ συγγραφέα. Αὐτὲς ἐπιλέχθηκαν ἀπὸ ἓνα σύνολο 10.000 περίπου γραμμάτων, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀλληλογραφία τῶν Charles καὶ Leonora Marescoe καθὼς καὶ τοῦ Jacob David —στοὺς ὁποίους ἀνήκε ἐμπορικὴ ἐταιρεία στὸ Λονδίνο— με τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ τοὺς συνεργάτες τους σὲ διάφορες εὐρωπαϊκὲς καὶ ἀσιατικὲς πόλεις. Ἀπὸ τὶς σαράντα τέσσερις ἐπιστολὲς ποὺ ἀφοροῦν στὴν Ἀνατολή ἔχουν ἐκδοθεῖ μόνο οἱ δεκαοκτώ, γραμμένες ἀνάμεσα στὰ 1675-1678.

Οἱ ἀγγλο-ὀθωμανικὲς ἐμπορικὲς σχέσεις ἀποτελοῦν ἓνα θέμα στὸ ὁποῖο δὲν ἔχουν ἀφιερωθεῖ πολυάριθμες μελέτες. Ἡ πρώτη μονογραφία, ὕστερα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Alf. Wood, *A History of the Levant Company*, Ὁξφόρδη 1953, δημοσιεύεται μόλις τὸ 1977 ἀπὸ τὴν Suzan Skilliter, *William Harbor and the Trade with Turkey, 1578-1582*, Ὁξφόρδη. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δυτικῶν ἐρευνητῶν γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα ἦταν μικρότερο ἀπὸ αὐτὸ τῶν τούρκων συναδέλφων τους. Ἀλλὰ τὰ λίγα τουρκικὰ ἄρθρα γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις τῶν δύο κρατῶν, ἐξαιτίας τῆς γλώσσας, ἔγιναν ἐλάχιστα γνωστὰ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα τους.

Ἡ ἔκδοση τῆς ἀλληλογραφίας ἀνάμεσα στὴν ἀγγλικὴ ἐταιρεία με ἔδρα τὸ Λονδίνο καὶ τοὺς πράκτορες τῆς στὴν Ἀνατολή (Χαλέπι, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη), συμβάλλει στὴ συμπλήρωση τῆς εἰκόνας τοῦ μεταξύ τους ἐμπορίου ἀλλὰ καὶ θίγει μιὰ πλευρὰ του ὅχι ἰδιαίτερα γνωστή. Ἐνῶ ὁ Wood με τὸ πρῶμο ἀλλὰ ὅχι ξεπερασμένο βιβλίο του μελετᾷ τὴν ἐπίσημη πλευρὰ τῶν ἀγγλο-ὀθωμανικῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ὅπως ἐκφράζεται μῆσα ἀπὸ τὴν ἰστορία τῆς ἐταιρείας ποὺ κατεῖχε τὸ μονοπώλιο αὐτοῦ τοῦ ἐμπορίου, καὶ ἡ

Skilliter επεξεργάζεται την έναρξη αὐτῶν τῶν σχέσεων, ὁ Roseveare ἀσχολεῖται μὲ τις ἐμπορικὲς δραστηριότητες μιᾶς ἀγγλικῆς ἐταιρείας ποὺ δρᾷ μέσα στὸν ὀθωμανικὸ χῶρο ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς Levant Company, ποὺ ὑφίσταται τοὺς περιορισμοὺς τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ τοὺς παρακάμψει. Ἐπιπλέον σὲ ὄλες τῆς ἐπιστολῆς ποὺ στέλνονται ἀπὸ τὴν Ἐνατολὴ ἀναφέρονται τὰ προϊόντα, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀντικείμενο ἐμπορίου ἀνάμεσα στὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία. Ἡ ἐπιστολὴ ἀρ. 355 ποὺ στάλθηκε ἀπὸ τὴ Σμύρνη (3/6/1677) στὸν David περιέχει ἕναν κατάλογο μὲ τὰ ἐμπορεύματα ποὺ α) ἐξάγονται ἀπὸ τὴ Σμύρνη στὴν Ἀγγλία καὶ β) εἰσάγονται ἀπὸ τὴν Ἀγγλία στὴ Σμύρνη. Ἐπίσης καὶ δύο καταλόγους, μᾶλλον σπάνιους στὸ εἶδος τοὺς, ποὺ ταξινομοῦν ἀνάλογα μὲ τὴν ποσότητα καὶ τὸ χρωματισμὸ, ὁ ἕνας εἶδος ἀγγλικοῦ ρουχισμοῦ ποὺ εἶχε ζήτησιμὴ στὴ Σμύρνη (perretuanas) καὶ ὁ ἄλλος γερμανικὰ ἐνδύματα, τῶν ὁποίων μάλιστα δίνεται καὶ ἡ τιμὴ. Σύμφωνα μὲ τὸν Roseveare ὑπάρχει μόνον ἕνας παρόμοιος κατάλογος τῶν προϊόντων ποὺ ἐμπορευόταν ἡ Γερμανία στὴν Ἐνατολὴ ὁ ὁποῖος ἔχει ἐκδοθεῖ στὰ 1917.

Τὰ προϊόντα ποὺ διοχετεύονται στὴν ἀγγλικὴ ἀγορὰ ἀπὸ τὴν Ἐνατολὴ εἶναι κυρίως νήματα (βαμβακερά, μάλλινα, μεταξωτά), μεταξωτὰ ὑφάσματα καθὼς καὶ χρωστικὴ ὕλη χρήσιμη στὴν ὑφαντουργία (galls).

Μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει διαφορὲς στὸ ἐμπόριο κάθε πόλης. Ζωηρότερη εἶναι ἡ κίνησιμὴ στὴ Σμύρνη, ὅπου εἶναι αἰσθητὴ ἡ παρουσία τοῦ γαλλικοῦ καὶ γερμανικοῦ ἐμπορίου. Ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς ἐξάγονται τάπητες, κερὶ, σταφίδες καὶ φοινικόξυλο. Τὸ ἐμπόριο τῆς Κωνσταντινουπόλης εἶχε σημειώσιμὴ πτώσιμὴ στὴν περίοδο τῆς βασιλείας τοῦ Μεχμέτ Δ΄ (1648-1687), σύμφωνα μὲ τις πληροφορίες τῶν πρακτόρων τοῦ David, ἀλλὰ ἡ ἀπόφασιμὴ τοῦ σουλτάνου (1676) γιὰ μόνιμη ἐπανεγκατάστασιμὴ στὸ παλάτι τῆς Κωνσταντινουπόλης ἔδινε ἐλπίδες γιὰ διπλασιασμὸ τῆς κατανάλωσιμὴς καὶ ἄνοδο τῶν τιμῶν.

Τὸ βᾶρος τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἐνατολῆς πρὸς τὴν Ἀγγλία, σὲ σχέση μὲ τὸ τέλος τοῦ προηγούμενου αἰῶνα, πέφτει στὰ νήματα, γεγονός ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν ἀνάπτυξιμὴ τῆς ἀγγλικῆς ὑφαντουργίας. Ἡ Ἀγγλία συνεχίζει νὰ ἐφοδιάζει τὴν Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία καὶ κυρίως τὴν Κωνσταντινούπολιμὴ καὶ τὴ Σμύρνη μὲ πρῶτες ὕλες (κασσίτερο, μόλυβδο, σίδηρο, σῦρμα) καὶ μὲ διάφορα εἶδη ἐνδυμάτων («London»s). Λόγω τῶν πολλαπλῶν καὶ μακροχρόνιων πολεμικῶν συγκρούσεων, οἱ ἀπαιτήσεις τῆς τελευταίας σὲ μεταλλουργικὰ προϊόντα παρέμεναν μεγάλες.

Μιὰ σαφῆς διαφοροποίηση ἀφορᾷ τὸ ἐμπόριο τῶν μπαχαρικῶν. Τὸ μονοπώλιο ποὺ ἀπέκτησε ἡ East India Company νὰ ταξιδεύει ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἐλπίδας γιὰ τις Ἰνδίες —δρόμος πρὸ σύντομος καὶ μὲ λιγότερο κόστος ἀπὸ αὐτὸν μέσω τῆς Ὄθωμανικῆς αὐτοκρατορίας— τὴν ὀδήγησε σὲ σύγκρουσιμὴ μὲ τὴ Levant Company ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριο τῶν μπαχαρικῶν. Προϊόντα ὅπως ἰνδικὸ λουλάκι, πιπέρι, τζίντζερ, κανέλα, κανελογαρίφαλλο, μοσχοκάρυδο δὲν ἔφταναν πλέον στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τὰ

λιμάνια της Αυτοκρατορίας αλλά αντίθετα ή πρώτη τὰ ἐπανεξήγε στην Ἐνατολή.

Τομείς πού ἔφερναν γρήγορο καί μεγάλο κέρδος —καί δὲν ὑφίσταντο τὶς ἐπιβαρύνσεις τῆς Levant Company— ἦταν ἡ προερχόμενη ἀπὸ τὸν ἰσπανικὸ νέο κόσμο κόκκινη βαφή (cochineal) καί κυρίως τὰ νομίσματα. Ὁ νομισματικὸς πληθωρισμὸς στὴν Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἄφηνε κέρδος σὲ ὅποιον ἀσχολοῦνταν μὲ τὸ ἐμπόριο νομισμάτων ἀπὸ 5-14% (ἐπιστ. ἀρ. 236, 397). Δύο τέτοιες ἀποστολὲς συνολικῆς ἀξίας 6.000 pesos Σεβίλλης πού στάλθηκαν ἀπὸ τὸν David (1674, 1676) κρίθηκαν ἐπιτυχεῖς.

Ἡ κυκλοφορία πολλῶν ξένων νομισμάτων εὐνόησε καί αὐτὴ τῶν κίβδηλων. Ἡ Πύλη προσπάθησε νὰ περιορίσει τὸ φαινόμενο μὲ μέτρα πού κάποτε ἔθιξαν τὸ ἀγγλικὸ ἐμπόριο· τὸ 1676 κατασχέθηκαν 200.000 Lion dollars τῆς Levant Company μὲ τὴν ὑπόψια πὼς εἶναι κίβδηλα. Παρόλο πού ὁ ἔλεγχος ἀπέδειξε πὼς ἦταν ἀληθινά, κατακρατήθηκαν ὑπὲρ τοῦ θησαυροφυλακίου 15.000 L.d., γεγονός πού ἀποθάρρυνε πολλούς, ὅπως τὸν David, ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀγορὰ τῆς Κωνσταντινούπολης (ἐπιστ. ἀρ. 407).

Ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς ἀντλοῦμε πληροφορίες γιὰ τὶς μετρολογικὲς ἀντιστοιχίες καθὼς καί τὶς τιμὲς τῶν ἐμπορευμάτων. Οἱ συνεργάτες τῆς ἀγγλικῆς ἐταιρείας στὴν Ἐνατολὴ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ περιγράψουν μὲ ἀκρίβεια τὰ μέτρα καί τὰ σταθμά, πού διέφεραν ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, διότι δὲν ἦταν γνωστὸ στὴν ἐταιρεία μὲ τί ἀντιστοιχοῦσαν τὰ ἐμπορεύματα πού ἔστειλεν. Ἰδιαίτερα γιὰ τὶς τιμὲς τῶν ἐμπορευμάτων μπορεῖ κανεὶς νὰ παρακολουθήσει τὶς διακυμάνσεις καί μέσα στὸ χρόνο (βλ. π.χ. τὴν περίπτωση τῆς τιμῆς τοῦ βραζιλιάνικου ξύλου τὸ 1677, ἐπιστ. ἀρ. 355).

Σποραδικὲς πληροφορίες ἀλλὰ ἐξίσου σημαντικὲς ἀφοροῦν τὸν τρόπο διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου· τί περιλαμβάνει καί μὲ ποιὲς ἀντιστοιχίες γίνεται ἡ ἀνταλλαγὴ ἐμπορευμάτων, ποιοὶ εἶναι οἱ ὄροι τῶν πληρωμῶν (ἓνα μέρος σὲ χρῆμα ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο καλύπτονταν ἀπὸ τὴν ἀνταλλαγὴ ἐμπορευμάτων). Μπορεῖ κανεὶς, τέλος, νὰ πληροφορηθεῖ καί ζητήματα πού ἀφοροῦν τὸ γοῦστο τῶν κατοίκων τῆς Ἐνατολῆς, ὅπως π.χ. τὶς προτιμήσεις τους στὰ χρώματα.

Ἐναμφισβήτητα τὸ βιβλίον ἀποτελεῖ μιὰ σημαντικὴ συμβολὴ στὴν ἱστορία τοῦ ἐμπορίου. Εἰδικότερα, οἱ δεκαοκτὼ ἐπιστολὲς παρὰ τὸν περιορισμένον ἀριθμὸν τους, πού ἀντιστοιχεῖ ἄλλωστε στὸ σύντομης διάρκειας καί μικρῆς κλίμακας ἐμπόριο τῆς συγκεκριμένης ἀγγλικῆς ἐταιρείας στὴν ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια, προσθέτουν σημαντικὰ στοιχεῖα στὶς γνώσεις μας γιὰ τὶς ἐμπορικὲς ἀνταλλαγὰς ἀνάμεσα στὴν Ἄγγλία καί τὴν Ἐνατολή.